

Γέροντας Ιωσήφ Βατοπαιδινός: “Χριστιανισμός και Ουμανισμός”

/ [Αγιορείτικα](#)

Γέροντας Ιωσήφ Βατοπαιδινός († 2009)

Η μικρή αυτή μελέτη σκοπό έχει μια σύντομη θεώρηση και ανάλυση του σημερινού πολιτισμού, των σκέψεων και των επιδιώξεων του σημερινού ανθρώπου, και ιδίως του ευρωπαίου ανθρώπου που επηρεάζει γενικά το ανθρώπινο σύνολο. Αν και επικαλεσθήκαμε τον όρο «ευρωπαίος», εν τούτοις δεν περιοριζόμαστε στα στενά γεωγραφικά όρια της «εν κακοίς γηρασκούσης» Ευρώπης, αλλά εννοούμε και τους δύο πολιτισμούς, Ανατολικό και Δυτικό, οι οποίοι, παρά τις διαφορετικές εκφράσεις και μορφές ανήκουν στο ίδιο στρατόπεδο του άθεου ουμανισμού.

Θέλουμε να επιστήσουμε την προσοχή του λαού μας στον επικείμενο κίνδυνο της απομακρύνσεως από τα ιδανικά μας, τις παραδόσεις μας, την ιερή παρακαταθήκη μας, ένεκα των ξένων και σφαλερών ιδεών που κατακλύζουν με όλα τα μέσα την κοινωνία μας. Όμως η υγιαίνουσα ορθή πίστη, της οποίας είμαστε κληρονόμοι και που είναι η ιερή παρακαταθήκη μας, αποτελεί το πιο μεγάλο αγαθό υπό τον ήλιο, γι' αυτό και ο αγώνας γι' αυτήν πρέπει να είναι ανένδοτος και γενναίος.

Επειδή ο στόχος του διαβόλου είναι να απομακρύνει τον άνθρωπο από τον Θεό, χρησιμοποιώντας άπειρες μεθόδους για να τον αποπλανήσει, γι' αυτό εδώ θα ασχοληθούμε με μια απ' αυτές, τον άθεο ουμανισμό, που αποτελεί και τη βάση του ευρωπαϊκού πολιτισμού. Σαν σε εισαγωγή θα αναφερθούμε στην ύλη και το πνεύμα, από τα οποία αποτελείται ο γύρω μας κόσμος και στη συνέχεια θα μιλήσουμε για την αξία της ανθρώπινης προσωπικότητας, για το απόλυτο και το πεπερασμένο, το άφθαρτο και το φθαρτό, το αιώνιο και το πρόσκαιρο· θα αναφερθούμε στην «κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσιν Θεού» δημιουργία του ανθρώπου, η οποία μαρτυρείται όχι μόνο από την Αγ. Γραφή, αλλά και από φυσικά δεδομένα τα οποία μας δίνουν λύση στα αγωνιώδη περί του ανθρώπου ερωτήματα· θα αναφερθούμε μετά στην ενσάρκωση του Θεού Λόγου και στην τελείωση της φύσεώς μας σ' Αυτόν και μόνον. Τέλος θα τονίσουμε ότι ο Θεάνθρωπος αποτελεί το παν, το απόλυτο κριτήριο για τον άνθρωπο, δανειζόμενοι για τον σκοπό αυτό μερικές ωραίες και σοφές σκέψεις του μακαριστού και αγίου γέροντος π. Ιουστίνου Πόποβιτς.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ο άνθρωπος είναι μετά τον Θεό η πιο μυστηριώδης και αινιγματική ύπαρξη. Από την αρχή της ιστορίας του διαπιστώνει κανείς ότι συνυπάρχουν μέσα του δύο αντίθετες δυνάμεις που προσπαθούν να επικρατήσουν και να τον τραβήξουν προς το μέρος τους: το καλό και το κακό, η ζωή και ο θάνατος, ο Θεός και ο διάβολος, το καθένα με τον τρόπο και τα μέσα του. Ποιός όμως είναι εκείνος ο παράγων διά του οποίου ο άνθρωπος αισθάνεται και διακρίνει όχι μόνο αυτές τις καταστάσεις αλλά κι όλες τις πραγματικότητες που βρίσκονται στον αισθητό κόσμο γύρω του;

Μόλις αποκτήσει τις αισθήσεις του ο άνθρωπος στον κόσμο αυτό, βλέπει και αισθάνεται με αυτές και περιγράφει όλα τα υλικά πράγματα που βρίσκονται γύρω του. Ενώ όμως τα άλογα ζώα βλέπουν με τις αισθήσεις τους τον όγκο ενός πράγματος χωρίς να καταλαβαίνουν ούτε την ουσία ούτε την ιδιότητά του, αντίθετα ο άνθρωπος με μια μυστηριώδη δύναμη, όταν αντικρύσει την οποιαδήποτε μορφή ύλης αμέσως την περιγράφει σ' όλες της τις διαστάσεις. Προσδιορίζει τον χρόνο της, τις ιδιότητές της, τη χρήση της, την αλλοιώνει, την μειώνει, την αυξάνει, την διαλύει, την μεταβάλλει όπως θέλει και γενικά την υποτάσσει και την κυβερνά. Αυτό το μυστηριώδες μέσα στον άνθρωπο είναι το

πνεύμα του, το οποίο δεν περιγράφεται με τα υλικά πράγματα, ούτε μοιάζει με αυτά, ούτε μπορούν αυτά να το χωρέσουν και να το περικλείσουν, αλλ' ούτε και ο ίδιος ο άνθρωπος το γνωρίζει σε μορφή και ποιότητα. Και ενώ αυτό είναι, σε σύγκριση με την ύλη, άορατο και άυλο και απερίγραπτο, εν τούτοις αυτό αποτελεί όχι μόνο πιο αληθινή πραγματικότητα μέσα στο περιβάλλον των υλικών πραγμάτων (αφού τα μυστήρια του υλικού κόσμου ερμηνεύονται και κατανοούνται με το άυλο πνεύμα), αλλά και μέτρον αυτών. Αφού αυτή είναι η πραγματικότης, ας σκεφθεί κανείς πόσο μεγάλη πρέπει να είναι η αξία του πνεύματος. «Γιατί, τι ωφελείται ο άνθρωπος, αν κερδίσει ολόκληρο τον κόσμο, χάσει όμως τη ζωή του; Ή τι μπορεί να δώσει ο άνθρωπος ως αντάλλαγμα για τη ζωή του;» (Ματθ. ιστ' 26), έλεγε ο Κύριός μας Ι. Χριστός.

Το συμπέρασμα είναι ότι ο άνθρωπος, όλη την ορατή ζωή του, η οποία ενεργείται μέσα στον χώρο και τον χρόνο, την θεμελιώνει επί των αοράτων δυνάμεων της ψυχής (του πνεύματος δηλαδή): πάνω στην αίσθηση, αντίληψη, κρίση, διάκριση, απόφαση, συνείδηση. Το πνεύμα του ανθρώπου είναι ένα θαυματουργικό εργαστήριο, μέσα στο οποίο οι εντυπώσεις που λαμβάνονται από τις αισθήσεις μεταβάλλονται κατά ένα ασύλληπτο τρόπο σε σκέψεις.

Ένας σοβαρός παρατηρητής της κοσμογονίας, από οποιανδήποτε πλευρά κι αν πλησιάσει την κτίση, είτε την υλική είτε την πνευματική, θα αισθανθεί την παρουσία ενός ανέκφραστου μυστηρίου σ' όλα τα φαινόμενα. Μόνο όμως ένα υγιές πνεύμα θα μπορέσει να προσανατολισθεί ορθά και να δώσει τη σωστή ερμηνεία σ' αυτό το αινιγματικό μυστήριο του κόσμου. Η εμπειρία που αποκτά το υγιές ανθρώπινο πνεύμα με την επαφή του με τα αισθητά και τα νοητά πράγματα το οδηγεί αμέσως στη νοσταλγία του άπειρου, του αιώνιου, του απόλυτου, και συμπεραίνει σαν βάση και σκοπό των πάντων την «αιώνια ζωή».

Στην έφεσή του αυτή προς το απόλυτο, το ανθρώπινο πνεύμα στρέφει όλη του την προσπάθεια στο να νικήσει και δαμάσει το πεπερασμένο, το θνητό, το φθαρτό, και γενικά τον περιορισμό και αυτό τον θάνατο. Αν προσέξουμε την ιστορία του ανθρώπινου βίου από τα βάθη των αιώνων, θα δούμε ότι ο στόχος των προσπαθειών του ανθρώπου με τις θρησκείες του, τις φιλοσοφίες του, τον πολιτισμό του, σ' ένα σκοπό απέβλεπε, στο να νικηθεί η θνητότητα και ο θάνατος, που είναι το μόνο ξένο κι ανόμοιο και αλλότριο στοιχείο που παρεμποδίζει την ολοκλήρωση της ζωής.

Από πού όμως πηγάζει στο ανθρώπινο πνεύμα αυτή η νοσταλγία και έφεση προς το άπειρο; Τι είναι εκείνο που σπρώχνει την ανθρώπινη σκέψη σ' αυτόν τον προβληματισμό του απολύτου; Εάν αυτή η σκέψη ήταν δεισιδαιμονία του απλού και αμαθούς κόσμου, δεν θα απασχολούσε τους διανοούμενους και σοφούς, ενώ

βλέπουμε ότι απασχολεί έντονα κι αυτούς. Ούτε πάλιν ήταν δυνατό να επιβλήθηκαν στον άνθρωπο από την εξωτερική ύλη ή και από αυτό ακόμη το σώμα του η έννοια της αιωνιότητας και του απόλυτου, αφού αυτά (η ύλη και το σώμα) είναι πεπερασμένα.

Η μόνη εξήγηση είναι ότι ο πόθος και η έφεση του ανθρώπου προς το απόλυτο, προς την αιωνιότητα και τη ζωή, βρίσκεται μέσα σ' αυτή την ύπαρξη του ανθρώπινου πνεύματος, μέσα στη φύση του, είναι το βασικό στοιχείο της οντότητάς του. Γι' αυτό ο πόθος του απόλυτου και της αθανασίας δεν μπορούσε παρά να είναι η μόνη διαρκής μεταφυσική δίψα του. Αλλά και οι φυσικοί κανόνες των όντων δεν μας διδάσκουν ότι το καθένα αναζητεί το όμοιό του και ότι καθετί αυτό που έχει μπορεί να μεταδώσει; Έτσι την αθανασία και την αιώνια ζωή μόνον Εκείνος που είναι η αυτο-Ζωή μπορεί να μεταδώσει. Όλα αυτά δεν είναι παρά μια πιστοποίηση των λόγων της Αγίας Γραφής, η οποία μας αποκαλύπτει τους «λόγους» της δημιουργίας των όντων και ιδίως της δικής μας φύσεως, όπου «κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσιν κτισθέντες, του αειζώου και αφθάρτου και αιωνίου και αθανάτου Θεού, έχουμε μέσα μας όλους τους χαρακτήρες της θεοειδούς καταστάσεως».

Είναι λοιπόν φυσικό για τον «κατ' εικόνα Θεού» πλασθέντα άνθρωπο να ποθεί τον δημιουργό του ως το πρότυπό του. Σ' αυτή τη νοσταλγία του θείου θεμελιώνεται οντολογικά ο άνθρωπος. Ό,τι είναι κι ό,τι έχει ο Θεός, την αιωνιότητα, το άπειρο, την αθανασία, το αεί ζην, την μακαριότητα, σ' εκείνα το ανθρώπινο πνεύμα συνεχώς περιστρέφεται και εκείνα φαντάζεται και νοσταλγεί, επινοώντας τρόπους και μεθόδους και σχήματα να ικανοποιήσει αυτή του τη δίψα και τον πόθο. Διαπίστωση της πραγματικότητας αυτής είναι ακόμη η κόπωση και η αποστροφή που αισθάνεται σε οποιανδήποτε άλλη ασχολία κι αν επιδοθεί· προσέξτε τις διάφορες κατακτήσεις τις οποίες επιτυγχάνει, πως μόλις τις ολοκληρώσει, γυρίζει αμέσως κουρασμένο σε άλλες και άλλες και ποτέ δεν αναπαύεται σε καμιά. Ενώ αντίθετα όσοι γνώρισαν τον Θεό και πέτυχαν την ένωση μαζί του με την μετοχή στις άκτιστες ενέργειές Του, δηλαδή διά του αγιασμού, κανείς απ' αυτούς δεν στράφηκε σε άλλες αναζητήσεις.

Σ' αυτή τη φυσική έφεση του ανθρώπου απαντώντας ο Σωτήρας μας, διεκήρυξε το «να γίνετε, λοιπόν, κι εσείς τέλειοι, όπως τέλειος είναι και ο Πατέρας σας ο ουράνιος»(Ματθ. ε' 48). Οντολογικά λοιπόν ο άνθρωπος είναι με ολόκληρη την ύπαρξή του θεοειδής και σ' αυτό έγκειται η ουσία του. Είναι κάτι το δεδομένο, είναι η θέση της φύσεώς του. Αυτό φανερώνει και τον τελολογικό χαρακτήρα της υπάρξεώς του, γιατί τέλος (σκοπός) όλων των πόθων και στόχων και ενεργειών του είναι ο Θεός. Είναι πλασμένος δυνάμει θεανθρώπινο ον, το οποίο οδηγούμενο

από τη θεοειδή ψυχή του έχει χρέος να εξομοιώσει τον εαυτό του και τα πάντα προς τον Θεό και έτσι να γίνει και ενεργεία θεανθρώπινο ον όπου, ενωμένος κατά ένα τέλειο τρόπο με τον Θεό, να ζει μέσα στις άπειρες θείες τελειότητες. Έτσι ερμηνεύεται και ολοκληρώνεται το «κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσιν».

Ας μας επιτραπεί εδώ να προσθέσουμε και το εξής: όχι μόνο οι μέσα στον άνθρωπο εφέσεις μαρτυρούν την ύπαρξη Θεού και αιωνιότητας, αλλά και αυτές ακόμα —θα μπορούσαμε να πούμε— οι προκλητικές και σε πολλά αβάστακτες αδικίες που επικρατούν όχι μόνο στην κοινωνική ζωή, αλλά και σ' ολόκληρη την κτίση. Πράγματι, στους μεν ανθρώπους παρατηρούμε ότι άλλος είναι πλούσιος και άλλος φτωχός, άλλος είναι ωραίος και άλλος άσχημος, άλλος υγιής και άλλος ανάπηρος ή ασθενικός, σ' άλλον έρχονται όλα βολικά και σ' άλλον όλα ανάποδα. Στη δε φύση, βλέπουμε ανωμαλίες στους φυσικούς νόμους, θεομηνίες, συμφορές, καταστροφές που φέρνουν δυστυχία σε ολόκληρους λαούς. Μάταια οι σχετικοκράτες φιλόσοφοι θα προσπαθήσουν να δώσουν λύση γι' αυτά που συμβαίνουν. Για ένα χριστιανό όμως η κατάφορη αυτή αδικία που βλέπουμε παντού αποτελεί απόδειξη της υπάρξεως μιας μεταφυσικής δικαιοσύνης, ενός άλλου κόσμου και χώρου, καλύτερου και τελειότερου, στον οποίο βασιλεύει πραγματικά η δικαιοσύνη. Αν αρνηθούμε την ύπαρξη της δικαιοσύνης αυτής, τότε καταργείται ταυτόχρονα κι ο νόμος της λογικής και κάθε ηθικής αξίας. Εάν δεν υπήρχε κάπου αλλού η λύση στην τόση αδικία, στην τόση πρόκληση της ανισότητας, της καταπίεσης, που αποτελούν γενικό κανόνα που υπάρχει στις συνθήκες του ανθρώπινου βίου, τότε ο άνθρωπος θα ήταν το ελεεινότερο πλάσμα και η ζωή του θα αποτελούσε πραγματική κατάρρα και δυστυχία.

Οι τρόποι αυτοί της γενικής προνοίας του Θεού είναι μυστηριώδεις για μας και ακατάληπτοι και μόνον όσοι έχουν τη χάρη του Αγίου Πνεύματος μπορούν να διεισδύσουν και ακόμα να επέμβουν με την προσευχή τους και να τους επηρεάσουν (πόσοι άγιοι δεν θεράπευσαν ανίατες ασθένειες, σταμάτησαν θεομηνίες, έλυσαν ανομβρίες, προστάτεψαν ολόκληρους λαούς από συμφορές). Αλλ' η πρόνοια του Θεού αποδεικνύεται άγρυπνη μέσα στις αδικίες και ανωμαλίες αυτές και από το ότι συχνά οι ανωμαλίες και οι συμφορές σταμάτησαν όταν οι άνθρωποι που τις υφίσταντο μετανοούσαν από τα πονηρά τους έργα. Αυτό σημαίνει ότι τίποτε δεν γίνεται τυχαία και συμπτωματικά.

Το γενικό συμπέρασμα είναι ότι στον κόσμο αυτό δεν είναι ποτέ δυνατό να πραγματοποιηθεί μια γενική δικαιοσύνη στις ανθρώπινες κοινωνίες (όπως διακηρύττουν δημαγωγικά πολλοί υλιστικά σκεπτόμενοι άνθρωποι), αφού υπάρχουν οι απεριόριστες σε αριθμό φυσικές αδικίες. Τότε μόνο η αδικία θα καταργηθεί, όταν φανερωθούν από τον ίδιο τον Δημιουργό οι «καινούριοι ουρανοί και η καινούρια γη, όπου θα βασιλεύει η δικαιοσύνη» (Β' Πέτρ. γ' 13).